

БӨЛІМ: БАСТАУЫШ СЫНЫП

Бастауыш сынып оқушыларының эмоциялық интеллектін дамыту

ЖАРИЯЛАНДЫ
11.12.2024СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/172392/>

Бакбергенова Айдана Болатханқызы

Жамбыл ауданы Гродеково орта мектебі

Әлеуметтік педагог

Кіріспе

Қазіргі таңда білім беру процесінде оқушылардың академиялық жетістіктерімен қатар олардың әлеуметтік және эмоционалдық дағдыларын дамыту басты мақсаттардың бірі болып табылады. Эмоциялық интеллект – бұл адамның өзінің және басқалардың эмоцияларын түсіну, оларды басқару және тиімді қарым-қатынас орнату қабілеті. Бастауыш сынып кезеңі – тұлғаның эмоциялық және когнитивтік дамуының негізі қалыптасатын маңызды кезең. Осы жас аралығында эмоциялық интеллектті дамыту оқушылардың танымдық, әлеуметтік және шығармашылық қабілеттерін ашуға ықпал етеді.

Эмоциялық интеллект түсінігі

Эмоциялық интеллект ұғымы алғаш рет Питер Сэловей мен Джон Майер тарапынан енгізіліп, кейін Дэниел Гоулман бұл түсінікті кеңінен таратып, оның маңыздылығын ғылыми негізде дәлелдеді. Эмоциялық интеллект мынандай негізгі компоненттерді қамтиды:

- Өзін-өзі тану** – адамның өзінің эмоцияларын сезініп, оларды түсіну қабілеті. Мысалы, бала ашу, қуаныш немесе қорқыныш сезімдерін тануды үйренеді.

2. **Өзін-өзі реттеу** – эмоцияларды басқару және жағымсыз эмоцияларды конструктивті әрекеттерге айналдыру қабілеті.
3. **Әлеуметтік таным** – басқалардың эмоцияларын түсіну және оларға эмпатия таныту.
4. **Қарым-қатынас жасау дағдылары** – тиімді коммуникация орнату, топтық жұмысқа бейімделу, жанжалдарды шешу қабілеті.
5. **Мотивация** – өзінің мақсаттарына жету үшін ішкі ынталандыру және қиындықтарды жеңу қабілеті.

Бастауыш сынып оқушылары үшін эмоциялық интеллекттің маңызы

1. Әлеуметтік қарым-қатынас

Бастауыш сынып оқушылары көбінесе алғашқы әлеуметтік тәжірибелерін мектеп қабырғасында алады. Олар сыныптастарымен, мұғалімдермен қарым-қатынас орнатып, өз орнын табуға тырысады. Эмоциялық интеллект балалардың достық қарым-қатынастарды дамытуына, жанжалдарды тиімді шешуіне және сыныпта үйлесімді орта қалыптастыруына ықпал етеді.

2. Оқу үлгерімін арттыру

Эмоциялық интеллект жоғары балалар оқу материалын жақсырақ меңгеріп, қиындықтарды жеңіл еңсереді. Олар өзін-өзі ынталандырып, стресске төзімділік танытады, бұл олардың сабақтағы үлгеріміне оң әсер етеді.

3. Эмоцияларды басқару дағдылары

Эмоциялық интеллекті дамыған бала ашу, реніш немесе қорқыныш сияқты сезімдерді дұрыс басқарып, оларды оң әрекеттерге бағыттай алады. Бұл өз кезегінде олардың өзіндік тәртібін қалыптастырады.

Бастауыш сынып оқушыларының эмоциялық интеллектін дамыту әдістері

1. Ойын әдістері

Балалардың эмоциялық интеллектін дамытуда ойынның рөлі ерекше. Мысалы:

- **«Эмоцияларды тап» ойыны** – балалар суреттен немесе қимылдан әртүрлі эмоцияларды анықтайды.
- **«Менің көңіл-күйім қандай?»** – балалар өз сезімдерін бет-әлпет арқылы көрсетіп, оны талдайды.
- **Драма ойындары** – балалар түрлі рөлдерді ойнап, басқалардың эмоцияларын түсінуге тырысады.

2. Сюжетпен жұмыс

Балаларға әдеби шығармаларды оқу арқылы кейіпкерлердің сезімдерін талдау ұсынылады. Мысалы, қазақ халық ертегілеріндегі батырлардың сезімдерін талқылау арқылы балалар басқалардың эмоцияларын түсінуді үйренеді.

3. Өнер және шығармашылық әдістері

Шығармашылық әрекеттер, мысалы, сурет салу немесе музыка тыңдау, балалардың эмоцияларын білдіруіне мүмкіндік береді. Балалардан өз көңіл-күйін сурет арқылы бейнелеу немесе әуенге сәйкес сезімдерін сипаттау сұралуы мүмкін.

4. Диалог және пікірталас ұйымдастыру

Сабақ барысында оқушылардың эмоцияларына қатысты сұрақтар қою – олардың өз сезімдерін түсініп, оларды дұрыс білдіруіне көмектеседі. Мысалы:

- «Сен бүгін қандай сезімде болдың?»
- «Бұл оқиға сені қалай сезіндірді?»

5. Қиын жағдайларды талдау

Мұғалімдер балалармен бірге өмірлік жағдайларды талдай отырып, жанжалдарды шешу жолдарын іздестіруді ұйымдастыра алады. Бұл әдіс балаларды бір-біріне түсіністікпен қарауға үйретеді.

Мұғалім мен ата-ананың рөлі

Баланың эмоциялық интеллектін дамытуда мұғалімдер мен ата-аналардың ынтымақтастығы маңызды. Мұғалімдер мектепте балалардың эмоцияларын тану және басқару дағдыларын қалыптастырып, ата-аналар үйде осы дағдыларды қолдап, дамыта алады.

Қорытынды

Эмоциялық интеллект – балалардың тұлғалық дамуының маңызды құралы. Бастауыш сынып оқушыларының эмоциялық интеллектін дамыту олардың болашақтағы қарым-қатынас дағдыларына, оқу жетістіктеріне және өмірлік қиындықтарды жеңуіне оң әсер етеді. Мұғалімдер мен ата-аналар бірлесе отырып, балаларға бұл маңызды қабілетті дамытуға жағдай жасауы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Гоулман, Д. (1995). *Эмоциональный интеллект. Почему он может значить больше, чем IQ.*
2. Бар-Он, Р. (2000). *The Emotional Quotient Inventory (EQ-i): A measure of emotional intelligence.*
3. Петухова, Л. А. (2009). *Эмоциональное развитие детей младшего школьного возраста.*
4. Қоянбаев, Ж. Б. (2002). *Педагогика: оқу құралы. Алматы.*
5. Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). *Emotional intelligence. Imagination, Cognition and Personality.*
6. Еңсепова, А. К. (2018). *Бастауыш сынып оқушыларының эмоционалдық дамуын жетілдіру жолдары. Қазақстан мектебі.*
7. *Мектептегі тәрбие жұмысының әдістемесі. (2012). Алматы: Мектеп баспасы.*